

НОВА ЗНАХІДКА РІДКІСНОГО ДЛЯ УКРАЇНИ ВИДУ *AMANITA ECHINOSEPHALA* (VITT.) QUEL. НА ПОЛТАВЩИНІ

Беседіна І.С., Журба Н.М.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

В Україні, серед значної кількості екологічних проблем, в останні десятиріччя загострилася проблема, що пов'язана з зменшенням біорізноманіття. Цей факт підтверджують фахівці, про це свідчить і зростання кількості видів занесених до другого видання Червоної книги України, що підготовлене вже у двох томах. Тільки до першого тому „Червоної книги України. Рослинний світ” включені статті про 449 видів рослин. Крім них, з'явилися в книзі 17 видів лишайників та 30 видів грибів, серед яких 8 видів відомі з території Полтавської області [3]. Мікологи вважають, що причинами зменшення чисельності шапкових грибів є руйнування та знищення екоотопів їх зростання, зміна оптимальних умов існування: вирубка лісів, розорення цілинних степів, витоштування міцелю худобою та людьми під час масової заготівлі плодових тіл, кислотні дощі, що змінюючи кислотність ґрунту унеможлиблює зростання чутливих до якості субстрату грибів. До цих причин, на нашу думку, сьогодні слід додати і вплив глобального потепління в наслідок дії парникового ефекту. Доказом цього є кліматичні показники в весняно-літньо-осінній період 2006 року. Мікологічні дослідження проведені в цей період в різних рослинних угрупованнях Полтавської області показали, що ці показники виявилися несприятливими для деяких домінуючих видів і, навпаки, оптимальними для деяких рідкісних видів з роду *Amanita*, *Agaricus*, *Boletus*.

Всім відомо, що шапкові гриби мають складну взаємозалежність між появою їх плодових тіл та водним і температурним режимом як ґрунту, так і повітря на протязі року. Наприклад, довготривала тепла та дощова погода весною може бути запорукою масової появи одних видів і, навпаки, затримати розвиток інших в літній або осінній періоди. Для встановлення певних закономірностей, складання прогнозів плодоношення виду вченим потрібні детальні дані за декілька десятиліть не тільки по дії кліматичним факторів, а і по динаміці плодоношення за цей час для нього. Таких даних сьогодні мікологи не мають. Тому, це питання практично не вивчене. Але висновки щодо зв'язку плодоношення деяких видів грибів з змінами в кліматичних умовах сьогодні вже можна зробити. Ми вважаємо, що більшість рідкісних видів саме за цієї причини і стала рідкісними (рідкісним вважається вид, який відомий з 1–5 місцезростань і плодоношення його нечисельне (декілька плодових тіл).

Саме нетипові кліматичні умови 2006 року дозволили нам виявити у кленово-дубовому лісі Розсошанського лісництва, одночасно в його природній частині та в штучних насадженнях десятків плодових тіл *Amanita echinocephala* (Vitt.) Quel. (мухомор колючоголовий) [3]. Проаналізувавши всі відомості про вид у наявних джерелах вітчизняних та зарубіжних авторів, прийшли до висновку, що *A. echinocephala* (Vitt.) Quel. є синонімом *Amanita solitaria* (Bull.:(Fr.) Mer. (мухомор щетинистий), виду — занесеного до Червоної книги України [2,4,5]. Вид є рідкісним. Для України відомо тільки п'ять його місцезнаходжень. Для Лівобережного Лісостепу України він відомий тільки знахідкою Ганжі Р.В. (Полтавська область, Диканьський район, с. Михайлівка, дубовий ліс,

1960 р). За літературними даними в Україні відомо всього 18 видів з роду *Amanita*. Завдяки дослідженням Ганжі Р.В. та Беседіної І.С. — 15 видів виявлені на Полтавщині. Сім із них є рідкісними [1,2]. Тому, знахідка нового місцезнаходження *A. echinosperhala* являє значний науковий інтерес.

У зв'язку з тим, що вид належить до роду *Amanita* (де 93% становлять отруйні види), був виявлений у місцях масового відвідування місцевим населенням, є рідкісним і занесений до Червоної книги України, а в науково-популярній літературі дані про нього відсутні, вважаємо за доцільне зазначити його морфолого-анатомічні особливості.

Шапка 6–8 см у діаметрі, товсто-щільном'ясиста, опукло-розпростерта, білувата, сірувато-білувата, густо, майже рівномірно вкрита пірамідальними, гострими, грязно-білими бородавками, з тупим, гладким пластівчастим краєм. Пластинки густі, широкі, тонкі, вільні, кремово-сіруваті. Спори (10) 9,5–8,5х6,5–7 мкм., безбарвні, яйцевидні, широкоеліпсоїдні. Ніжка 6,5–8х1,5–2 см, вгорі циліндрична, поступово розширена у середині і потовщена донизу, кореневидновитягнута біля основи, вкрита концентричними рядами з білувато-сіруватих пластівців, з прирослою до ніжки біля основи сіруватою піхвою. Кільце верхівкове, вузьке, тонке, кремово-біле, трохи смугасте з верхньої сторони, хлоп'євидне з нижньої. М'якуш на зламі кремовий, щільний, з приємним запахом. Відношення до їстівності у джерелах різне: їстівний низької якості [5] і неїстівний [2,3,4].

Виявлений на ґрунті у двох місцях північно-східної частини дубово-кленового лісу Розсошанського лісництва (в околицях м. Полтава), у кількості десяти плодових тіл, 2.09.2006 р.

Література

1. Беседіна І.С. Гриби родини *Amanitaceae* на Полтавщині // Треті Каришинські читання. Міжвузівська наук.-практ. конф. з проблем природ. наук (екологічні аспекти). Матеріали доповідей — Полтава, 1995. — С. 9–10.
2. Вассер С.П. Флора грибів України: Аманитальні гриби. — К.: Наукова думка, 1992. — С. 136–139.
3. Зерова М.Я., Сосін П.Є., Роженко Г.Л. Визначник грибів України. Т. 5, кн. 2. — К.: Наукова думка, 1979. — С. 254–255.
4. Червона книга України. Рослинний світ. / Під ред. Ю.П. Шеляг-Сосонка — К.: Українська енциклопедія, 1996. — С. 545–561.
5. Гриби: Справочник / Пер. с итал. — М.: ООО „Издательство АСТ“: ООО „Издательство Астрель“, 2001. — С. 47.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ВИДОВОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ ТРАВ'ЯНОЇ РОСЛИННОСТІ В М. ОДЕСІ

*Бурдейна Т.Л., Калашникова Н.Д.
Одеський педагогічний коледж
Південноукраїнського державного педагогічного університету
імені К.Д. Ушинського*

Біопродуктивність та біорізноманіття біосфери є стабільними ве-